

Wstęp

Aktywność jest podstawową cechą każdego żywego organizmu. Człowiek dzięki swojej aktywności reguluje stosunki z otoczeniem, uruchamiając zmiany przystosowawcze zachodzące w organizmie. Aktywność jednostki jest immanentną cechą i wyznacznikiem jej rozwoju w różnych sferach, płaszczyznach czy dziedzinach życia. W miarę rozwoju człowieka następują również progresywne zmiany w zakresie i charakterze jego aktywności, która staje się coraz bardziej świadoma, planowa i ukierunkowana na konkretne cele.

Aktywność dzieci i młodzieży ma szczególny charakter i pełni wyjątkową rolę w rozwoju fizycznym i psychicznym. Jest wyzwaniem dla działań pedagogicznych. Przez świadome i celowe oddziaływania można regulować poziom aktywności wychowanków, ukierunkowywać ją na określone cele wychowawcze czy dydaktyczne lub rozwijanie, doskonalenie potencjalnych możliwości, uzdolnień, sprawności itp. Z pewnością aktywizacja uczniów sprzyja ich sukcesom rozwojowym.

Na możliwość modyfikowania aktywności dzieci i młodzieży duży wpływ mają dobre relacje pedagogów z wychowankami. Właściwe podmiotowe relacje nauczyciel–uczeń sprzyjają rozwojowi poznawczemu, emocjonalnemu, społecznemu i moralnemu wychowanków. Dobry klimat emocjonalny ułatwia oddziaływanie wychowawcze i aktywizację uczniów. Właściwe relacje między wychowawcami i wychowankami pozwalają na przygotowanie ich do samodzielności, autonomii, do kierowania własnym rozwojem oraz przejmowania odpowiedzialności za własny rozwój (Guz, Sokołowska-Dzioba, Pielecki 2008). Na istotne znaczenie pobudzania uczniów do aktywności samowychowawczej zwracał uwagę M. Łobocki (1990), który uważał, że wdrażanie uczniów do świadomego brania udziału we własnym rozwoju, w pracy nad sobą jest ważnym warunkiem powodzenia w pracy pedagogicznej. Ważne znaczenie i rolę fenomenu samowychowania akcentowali ponadto między innymi J. Jundziłł (1975), K. Kwaśniewska (1994) czy B. Śliwerski (2010).

Trudno przecenić znaczenie aktywności oraz aktywizacji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością w procesie edukacji i rehabilitacji. Zresztą od początku rozwoju pedagogiki specjalnej w oddziaływaniach pedagogicznych podejście aktywizujące współwystępowało z podejściem realizującym. I. Obuchowska zwraca uwagę na znaczenie orientacji na oddziaływania aktywizujące w teorii polskiej pedagogiki specjalnej.

Aktywizujące podejście polega na inicjowaniu procesu autorewalidacji u wychowanka i uczestniczeniu w nim. Natomiast podejście realizujące ogranicza się do oddziaływania na czynności wychowanka, więc np. do usprawniania motoryki, korygowania mowy, oddziaływania kompensującego niedowidzenie (Obuchowska 1991, s. 44).

Pobudzanie wychowanka z niepełnosprawnością do aktywności w zakresie własnego rozwoju i do świadomej pracy nad sobą jest możliwe, chociaż uwarunkowane między innymi rodzajem i stopniem niepełnosprawności. W procesie autorewalidacji, jego kształtowaniu i przebiegu ważna jest osobowość jednostki oraz zewnętrzne warunki jej funkcjonowania, w których niezwykle ważną rolę spełniają oddziaływania pedagoga specjalnego.

Proces autorewalidacji jest to ukierunkowany, ale nierównomierny proces mobilizacji możliwości jednostki tkwiących w strukturze, organizacji i rozwoju jej organizmu i osobowości. Przebiega on na trzech poziomach: emocjonalnym, behawioralnym i świadomościowym, służąc celom rewalidacji, jakim jest samorealizacja osoby niepełnosprawnej i realizacja przez nią jej ról społecznych (Obuchowska 1991, s. 47).

C. Kosakowski (2009) również podkreśla znaczenie autorewalidacji jako wyzwania i szansy osób niepełnosprawnych, rozpatrując jej istotę w ścisłym powiązaniu z podmiotowością osoby z niepełnosprawnością.

Artykuły zawarte w pierwszym zeszycie powstały z potrzeby przypomnienia i bardziej wnikliwego zwrócenia uwagi na fenomen autorewalidacji, czyli własnej aktywności samowychowawczej osoby niepełnosprawnej w zakresie rozwoju osobowości i kształtowania własnej tożsamości. Świadome kierowanie własnym rozwojem – jako osoby z niepełnosprawnością dążącej do samoakceptacji i samorealizacji – jest procesem autokreacji człowieka. Wymaga jednak udziału i kompetentnego wsparcia pedagoga specjalnego. Dlatego pedagogiczny dyskurs i rozważny namysł dotyczący tej problematyki może przyczynić się nie tylko do wzbogacenia teorii pedagogiki specjalnej, ale również do poprawy skuteczności oddziaływań rehabilitacyjnych wobec osób z różnym rodzajem i stopniem niepełnosprawności.

Prezentowane opracowania dotyczą teoretycznych podstaw aktywności samowychowawczej osób z niepełnosprawnością. Podejmowane są w nich problemy rozumienia fenomenu autorehabilitacji, znaczenia wcześniejszych zabiegów

wychowawczo-rehabilitacyjnych w kształtowaniu zdolności do świadomej pracy nad sobą, a także zagadnienia dotyczące samowychowania osób z konkretną niepełnosprawnością. Podejmowana jest również tematyka możliwości odkrywania swojej godności przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną.

W numerze tym przybliżamy również sylwetki Mieczysława Łobockiego i Tadeusza W. Nowackiego – znanych i cenionych, nie tylko w środowisku lubelskim, pedagogów.

Zofia Palak, Anna Prokopiak

BIBLIOGRAFIA

- Guz S., Sokołowska-Dzioba T., Pielecki A. (red.) (2008), *Aktywność dzieci i młodzieży*, Warszawa: WSP TWP.
- Jundziłł I. (1975), *O samowychowaniu*, Warszawa: NK.
- Kwaśniewska K. (1994), *Aktywność samowychowawcza jako warunek rozwoju osobowości*, [w:] M. Łobocki (red.), *Psychologia humanistyczna a wychowanie*, Lublin: UMCS.
- Kosakowski Cz. (2009), *Węzłowe problemy pedagogiki specjalnej*, Toruń: Wyd. AKAPIT.
- Łobocki M. (2004), *Wychowanie w świetle psychologii humanistycznej*, [w:] M. Łobocki (red.), *Psychologia humanistyczna a wychowanie*, Lublin: UMCS.
- Obuchowska I. (1991), *O autorewalidacji*, [w:] K. Z. Kuligowska (red.), *Z problematyki kształcenia pedagogów specjalnych*, Warszawa: WSPS.
- Śliwerski B. (2010), *Teoretyczne i empiryczne podstawy samowychowania*, Kraków: Impuls.